

Szindbád hazamegy

Regény

Írta: Márai Sándor

2

Ez az asszony, kicsiben, mintegy szalorban, ahogy vidéki nők indulnak éjszaka világgá horkoló, zsarnok férjük ágya mellől, elhozta az öregedő Szindbád életébe mindazt, amit kávéházak, kártyaszobák salétromszagú kocsmák, emberi gondok savanyú gőzeitől párás társaskörök, málladozó körüli bérházak avas és molyos plüsshengerekkel bútorozott szobáiban ötvenöt éven át hasztalan keresett a hajós. Elhozta az otthon illatát, melyet Szindbád kölyök korában elveszített már, s aztán a vizsla szimatával, neszelve és riadozva keresett mindenfelé a világra. Elhozta a vidéki szobák névtálin- és almaszagát, amely úgy érinti meleg nyári déltől a hazatérő vándor arcát, mint egy szelíd anyai pofon. Elhozta a korai éjszakák mustizű nyugtalanságát, mikor az emberi szívek oly csendes reménykedéssel kezdenek dohogni, mint a budaörsi présházak hordóiban az erjedő új bor, mely a Saxlehner-féle földek közelségéből szívott fel az érés időszakában valamilyen kesernyés bölcseséget. Elhozta a csendet, melyet a hajós hasztalan keresett hajnalban a Nyulak-szigetének bokrai között, mikor az ügyeletes rendőr is megúnta már figyelni a virágzó galagony- és bodzabokrokba húzódtott, hazátlan szerelmesek nyugdélcselését s csak Szindbád alakja imbolygott az alvó sziget bokrai között, mintha az árpád-házi szentleány királyleány egyik elhullajtott keszkenőjét keresné. Elhozta a csendet, melyben voltak apró neszek is, veszekedés, jókedvű csörömpölés a konyhán, danázás, mely alkonyat felé hangzik fel az óbudai ház udvarán, mikor a háziasszony és a cseléd versenyt vasálnak húsvét előtt s a szénparázs és a frissen mosott, vasalt, fehérnemű üde, ünnepies illata elkeveredik a sebtiben főzött vacsora, a zsírban sűrűsödő hagyma, a borjúmáj és a petrezselymes újbúrgonya szagával. Elhozta a békét, mely szótalan volt, mint mikor a sötétedő szobában két megkínzott szív végre egyszerre dobban, s két meleg kéz eskü nélkül is örök szövetségre fonódik össze.

Elhozta a majálisok jókedvét, mikor a hűvös erdőalján az ingujjban heverésző, szalonnát pirító urak félszemmel a parázsló tűz, s a patakba hűtött palackok fölé hajlogató menyecskekékdérdhajlását lesik, s aztán elayújtözva a páfrányszagú árnyékban, egyszerre úgy érzik, hogy az élet talán mégsem volt az a félelmes és megálázó kaland, amilyennek a búcsú és a halál pillanatában kérytelen majd hinni az ember. Elhozta azt, hogy Szindbád, aki hajón, vasúton, gummikerekes kétfogatún, majd újabban a divatos gépkocsikon hajszolta mindenfelé az életben a megnyugvást és pihenést, mely elkerülte lelkét, mint a napsütés a barlangok odvas öblét, most először, ennek az asszonynak oldalán, nem érezte sürgős szükségét az utazásnak, nem ébredt minden délben azzal a gondolattal, hogy estére már valamelyik vidéki város vendégfogadójának ivójában gondolkodik majd az emberek felfoghatatlan aljasságáról, a nők érthetetlen indulatairól, a pénz félelmes bukenceiről s a magyar nemzet sorsáról — egyedül, oly egyedül, mint Szent Dávid lehet a Holdban, nem tartozva senkihez, mindig úrkészen, szerkesztőségek előszobái, ruszin falvak, dunántúli présházak, a Nemzeti Múzeum szőrös, kitömött állatai között, vagy egy könyvtár kissé dohos és lehangelő ünnepélyes, nem egészen veszélymentes magányában — Szindbád kettőtől félt csak kalandos életében igazán: a könyvektől, melyek hazudnak s a nőktől, akik az égre néznek és kezüket szívükre szorítják, mikor ígérnek valamit! — vagy a Nyírség nádasai között, kukoricánadrágban és vízhatlan eszímában, könnyű flintával kezében baktatva a vad után, melynek vesztét soha nem kívánta komolyan, vagy egy pesti kávéház sarokasztalánál, sörösüvegek között — oly egyedül e lebzselő és ügynökölő, szívarszagú világban, mint De Grieux lehetett a pusztában —, egy szál tollal kezében, melyet időnként lila tintába mártott, hogy aztán, oldalhajtott fejjel, rögzítsen valamit az álomból, melyet talán csak ő álmodott már egyedül Magyarországon. Így élt Szindbád,

mert örökké menekült. Ötven éven át utazott a hajós, kártyaszobák, nádasok, behavazott kárpátaljai kisvárosok, löver-seny pályák és irodalmi kávéházak között. Ötven éven át volt hazátlan s minden városba és minden kocsmába azzal az érzéssel lépett, hogy milyen jó lesz elmenni innen. Ötven éven át úgy nézett meg minden ajtókilincset, mintha tartani lehetne tőle, hogy hatóságok, vagy nők ármánya kulcsra csukja őt, a vándort, valahol, s az utas ember e romlott és agyafúrt világban nem is lehet eléggé óvatos. Aztán egy napon megérkezett ez a nő, s a hajós körülnézett és fejét vakarta. Először életében nem akart föltétlenül és minden áron elmenni valahonnan és valaki mellől. E tüne-mény fölött mélyen elcsodálkozott.

De az élet, a magány, a szenvedések, a nők és a férfiak dolgának ismerete öt évtized alatt megtanította Szindbádot arra is, hogy nem érdemes az érthetetlen fölött túlságosan csodálkozni. Ezért feleségül vette Zsóka anyját, s már csak ritkán járt el nagybácsit és távoli, vidéki rokont játszani esküvőkön az újlaki templomban, ahol szerényen megállt a nász-nép között, s az általános meghatottságban és zavarban hosszúakat csókolt bele az oltár elől rózsaszín zavarban elvuló óbudai menyasszonyokba.

Ez a nő hozta Szindbád szívébe és életébe a békét. A hajós gyanakodva hallgatta azt a csendes, dohogó választ, melylyel szíve felelt e kísértésre. Úgy tanulta, hogy írónak nem tesz jót a boldogság. „Mint az agarak — dűnyögte néha: éjjel után, a London-szálloda éttermében, mikor Várdali, az irodalommal fertőzött segéd-szerkesztő, Szindbád tanítványa és tisztelője, végeztet már a „Magyar Szabadság“ tördelésével, helyére tette a harcos lapban az utolsó öngyilkost és sikkasztót is s olcsó cigarettája füstjén át, őszes, nyúzott éjszakai vadállatokhoz hasonlatos fejét a fröccsel teli pohár fölé hajtva, csillogó szemekkel hallgatta a hajós tanításait — mint az agarak, az írók is akkor futnak csak jól, ha éhesek és boldogtalanok.“ Gúnyosan mondta ezt a hajós, mert hitt a boldogságban s mélyen megvetette ezt a világot, mely éhezett az írót s fintorgó mozicsillagok bámulására szívesebben adja ki pénzét, mint egy jó könyvre, mely felelni tud az élet és az álmok kérdéseire. „Egyetlen sikerem volt csak ebben a világban“ — horkant fel ilyenkor Szindbád. — „Tudod-e, melyik könyvemnek volt igazán sikere? Az álmoskönyvnek, Várdali“. S mikor a segéd-szerkesztő hallgatott: „Bródy-nak volt igaza“ — mondta még halkán, haragosan. — „Új szakácskönyvet kellene írni, akkor talán még vihetném valamire a hazámban.“

Várdali hallgatott ilyenkor, szomjas torokkal s még sokkal szomjasabb fülekkel. Szindbád ritkán beszélt csak a sérelemről, mely e komisz korbán az írók és úriemberek szívében parázslott.

Nézte az asszonyt a hajós és gyöngédség áradt el szívében, azzal a rejtélyes áradással, ahogy a tavaszi vadvíz ömlik

el a komor, fagyott földeken.

— Sokat nem kaptál tőlem, kis madár — gondolta és oldalt hajtotta fejét. — A búcsút kaptad, Szindbád búcsúját.

De hangosan, szigorúan azt mondta:

— A fontos az, hogy egészen apró legyen a töltelék a káposztában. Tudja, kedvesem, hogy két felfogás küzd itt egymással. Én az apró töltelékek híve vagyok, melyeket nem borít semmiféle zöld viganó. Így ettem egyszer, Ungváron, a város végén, egy kocsmában, ahová a kolduló barátok jártak bort inni éjjel után, s ennek a tölteléknek ízét huszonöt esztendő múltán sem tudom elfelejtetni. A dagadóról lemondok, tekintettel koromra s Oroszlán nagyképű és gyermekes tanácsai miatt is. De a karmonádlíhoz ragaszkodom. Csak vigyázzon, kérem, hogy a csontos részt kapja és arra is, hogy a húst ropogósra süssék.

S félkarral magához szorította az asszonyt. Így mondta, a magasból, csendesen és mosolyogva, mintha bocsánatot kérne valamiért:

— Még ma is élnek emberek, akik nem tudják, hogy a székelygulyásba nem színhús, hanem a csontos húsdarabkák valók.

Az asszony felnézett Szindbádra, s szeme megtelt szerelmes melegséggel és könnyekkel.

— Vigyázzon, kedves — sügta halkán. — Minden úgy lesz, ahogy akarja. Vigyázzon az egészségére.

— Kulcsokkal álmodtam — felelte kitérően a hajós. — Hídeg időt jelent.

Felhúzta cipőit, homlokába nyomta puhakalapját, mégegyszer körülnézett a lakásban, ahol egyszerű és puritán volt minden, mint egy szerzetes otthonában, s mint ahogy a süket világ heggedüshez illett is. Aztán, szokása szerint babonás módra, jobblábbal lépve át a küszöböt, kilépett a világba, melyet minden reggel olyan érzésekkel keresett fel, mint a csész a dobrakerült birtokot, melyre nem vigyáz már senki: csak az Isten és Szindbád, a hajós.

(Szerdán folytatjuk.)